

Puutarhojemme linnuista ja niiden suojelemisesta.

Kirjoittanut yliopettaja, fil. toht *K. E. Kivirikko.*

Puutarhat monine puu- ja pensaslajeineen ovat aivan-
kuin keitaita, joissa pesii useampia lintulajeja kuin muu-
alla missään. Ohi lentäessään nekin lajit, jotka muuten
viihtyvät kauempanakin ihmisasunnoista, laskeutuvat nii-
hin levähtämään ja ruokailemaan. Mutta puutarhoista
monet linnut taas vuorostaan lentävät kauemmas pel-
loille, niityille, metsiin tai rannoille hakemaan ruokaa
ahnaille poikasilleen, jotka odottavat pesässänsä emon saa-
pumista. Näinollen nuo rehevät keitaat tulevat hyvin
tärkeiksi ympäristölleen.

Otamme ensin puheeksi ne lajit, jotka elävät melkein yksinomaan hyönteisistä sekä niiden munista ja toukista. Niitä on pari kolmekymmentä lajia ja useimmat aivan yleisiä. Vaatimattoman näköisiä, mutta erinomaisia laulajia ovat monet *kerttujen* heimoon kuuluvat linnut. Ne ovat joko harmaita tai kellertäviä, jotkut harvinaisemmat lajit vihreitä, joten niitä ei huomaakaan tiheissä pensaikossa ja lehtevissä puissa, joissa ne etupäässä asustavat. Helposti ne kuitenkin oppii tuntemaan ken tahansa, jolla vähänkin on musikaalista korvaa, sillä kukin laji laulaa omaa säveltään sille ominaisella tavalla. Vasta toukokuun viimeisinä päivinä saapuu tänne *lehtokerttu* ja aloittaa iloisen laverruksensa, kun tuomi alkaa kukkia. Mutta sitten sen juttuamista riittääkin koko kesäkuun ja puolen heinäkuuta. Jo päivän sarastaessa alkaa kuulua muutamia hiljaisempia otteita, ja kun toinenkin siihen vastaa, kiihtyy laulu melkein yhtämittäiseksi. Kohta siihen sekaantuu *harmaakertun* vallaton sävel, joka lyhyin väliajoin yhä uusiintuu. Välistä muuttuu näiden ääni suutumusta osoittavaksi tättäilemiseksi, jolloin saa olla varma siitä, että kissa, närhi tai harakka on lähettyvillä. Harmaakerttu on lehtokerttua solakampi ja sen siipisulat ovat ruskeareunaiset, jotavastoin lehtokertun selkäpuoli on yksivärisen harmaa. Pensaisiin ne molemmat tekevät pesänsä, milloin karviais- tai viinimarjapensaaseen, vadelman varsien varaan tai katajaan, kuivista korsista, joita ne liittävät yhteen hämähäkin seitillä. Pesä on tavallisesti hyvässä kätkössä, mutta kissa löytää ne paraimmastakin piilopaikasta ja sieppaa hautovan linnun tai poikaset.

Yleinen on myös pieni, valkeavatsainen *hernekerttu*, jonka heleä, herkästi väräjävä ääni herättää huomiota. Sen pieni, korsista ja jousista tehty pesä on tiheässä katarjapensaassa, josta sitä on vaikea löytää. Vähän harvinaisempi on *mustapääkerttu*, joka eroaa muista sukulaisistaan päälakensa kautta. Koiraalla se on musta, naaralla punanruskea. Sen laulu lehtevästä koivusta heijaa erittäin somasti, mutta vaikea sitäkin on puussa huomata. Pesä on pensaassa ja melkein samanlainen kuin lehtokertun.

Puutarhojen ja metsien yleisin lintu on epäilemättä pieni, kellanharmaa *pajulintu*, jonka laulu muistuttaa sangen paljon peipon säveleestä, joskin se kaiken aikaa käy mollissa. Sen runinmuotoinen, taitavasti sammalilla

katettu pesä on maassa, katajan juurella tai varpujen seassa. Siinä lintu ruokkii kuutta tai seitsemää poikastaan, jotka tarvitsevat paljon pieniä hyönteisiä ja munia kasvaakseen. Pajulinnun sukulainen *vihreäkerttu* päästelee ylempää koivujen latvoista lauluaan, jota voi verrata siihen väräjävään ääneen, minkä kovalla pöydällä pyöriä hopearaha synnyttää. Tuleepa puutarhaan useasti läheisestä metsän kuusikosta kolmaskin sukulainen, *tii-talti* eli *seppälintu*, jonka ääni muistuttaa veden tippumista tyhjään läkkihinkkiin tai sepän takomista metsän hiljaisuudessa. Näiden lintujen erikoisruokaa ovat lehtikirvat, joita ne ahkeraan poimivat puista ja pensaista, mutta kaikki pienet toukat ja hyönteiset niille kelpaavat, kuten kertuille yleensä.

Oikea mestarilaulaja on *kultarina*, vihreäkertun kaltainen, mutta isompi. Se pystyy matkimaan mitä ääniä tahansa. Toisinaan se äänstelee kuin räkättirastas tai harrakka, sitten sen ääni muuttuu haarapääskysen viserrykseksi, haukan kimakaksi vihellykseksi tai satakielen huiluääniksi ja naksuttamiseksi. Kultarinna pesä, joka on somasti tuohen hilseellä koristettu, on tavallisesti omenapuun oksahaarukassa. Munat ovat ruusunpunaisia ja mustapilkkuisia.

Erinomaisen miellyttävä lintu on *kirjosieppo*, joka värinsä puolesta on pääskysen näköinen. Sen selkäpuoli

Kirjosieppo pöntöllään.

on musta, otsa, iso läiskä siivillä ja koko alapuoli ovat valkeat. Se laulelee hyvin ahkeraan lyhyttä säveltään, munii sinisiä munia pönttöihin ja lahokantoihin ja sieppaa hyönteisiä lennosta tai maasta. Harva hyönteinen sen sivu lentämään pääsee. Melkein äänetön on sen läheinen sukulainen *harmaasiippo*, jonka pesän tapaa milloin mistäkin, ikkunalaudalta, kannon päästä, halkopinosta ja vaikkapa vesirännin suppilosta. Heikko „ist” ilmaisee linnun oleskelun puutarhassa, ja siellä sen näkee aidan seipäänkärjessä istumassa, hyönteisiä vaanimassa ja siipiään oudosti nykäyttään.

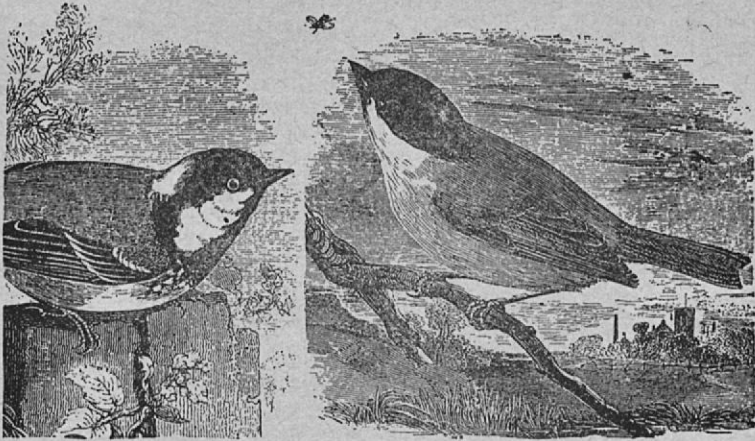
Hyvä laulaja on myös *metsäkirvinen*, joka äänettömänä kohoaa korkeuksiin laskeutuakseen siivet levällään ja kaiken aikaa laulellen maahan tai puun latvaan. Sen pesä on maassa, jossa lintu muutenkin paljon oleskelee, mutta puistakin se hyönteisiä hävittää. Kirvisen pesästä löytää usein käen munan, jonka tuo pieni lintu siis saa hautoa omiensa ohella, mutta tavallisesti jää käen poikainen koko joukosta yksin jällelle, kirvisen hoidettavaksi ja ruokittavaksi.

Toukokuun lopulla ilmestyy *leppälintu* puutarhoihimme ja pistäytyy tarkastamaan rakkaiksi käyneitä pönttöjään tai lahopuita, joiden koloissa se ehkä edellisenä kesänä syntyi tai vaali uutta sukupolvea. Se laulelee koko valoisan kesäyönkin katonharjalla tai kuivalla oksalla, mutta aamun valjetessa se innostuu, kuten muutkin laululinnut, ja koko kesäkuun ajan se jatkaa yhteen menoon. Sen sukulainen *punarinta* pesii synkän metsän sammalikkoon, mutta voi sen tavata puutarhastakin. Elokuussa se tuo poikasensa marjapensaikkoon, josta terävä riksahdus kuuluu vielä myöhään syksyllä. Marjoja poimittaessa punarinta tulee varsin lähelle paremmin nähdäkseen, ja todennäköisesti se odottaa, että poimija pudottaisi lehdiltä jonkun syötäväksi kelpaavan toukan. Isoimmista puutarhoissa, jotka sijaitsevat järvien rannoilla, voi kuulla *satakielenkin* laulelevan ja löytää sen pesänkin maasta tai matalan kannon päästä.

Pirteitä lintuja ovat monet tiislajit. Ne etsivät kaiken päivää tuholaisia puista ja pensaista, ja kun ne syövät sängen paljon munia, tulevat ne vieläkin tärkeämmiksi kuin kertut ja satakielen sukulaiset. Monet niistä pesivät pönttöihin ja lahokantoihin, joihin ne pienellä,

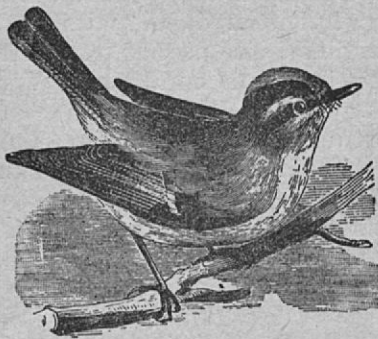
mutta kovalla nokallaan kaivertavat pyöreitä reikiä ja niistä kannon sisään kukkaromasia koloja.

Korea on keltavatsainen *talitiainen*, siistin näköinen myös harmaaselkäinen, mustahuntuinen ja valkeavatsainen *metsätiainen*, tummempi ja pienempi *mustatiainen* ja

Mustatiainen. — Metsätiainen.

erinomaisen sievä sinisen, keltaisen ja vihreän kirjava *sinitiainen*. Puutarhaan tiaiset houkuttelevat myös uskollisen seuralaisensa *puukiipijän*, joka toisinaan viehätty oleskelupaikkaansa niin, että tekee pesänsä ikkunanpieleen tai irtokuoren alle ja munii siihen 7—8 munaa. Tiai-

Hippiäinen.

Puukiipijät ovat tehneet pesänsä kuoren halkeamaan.

set sikiävät nopeasti ja jotkut niistä pesivät kahdesti samana kesänä. Usein näkee puutarhassa myös *hippiäisen* ja *peukaloisen*, maamme pienimmät linnut. Edellinen tekee pesänsä korkean kuusen oksalle, jälkimäinen pallo-maisen pesänsä risukkoon tai puiden juurien väliin.

Varsinaisista hyönteissyöjistä mainittakoon vielä *käenpiika*, varpusta vähän isompi, harmaja lintu, joka piipittää tutunomaisesti sadetta ennustaen. Varma kuitenkin on, että koiras piipityksellään tavoittaa naaraksen suosiota, kuten kertoo ihanalla laulullaan. Vaikka käenpiika tekeekin paljon hyvää hävittämällä toukkia, ei sitä mielellään puutarhassansa katsele, kun tietää, että se häätää pikkulinnut pois pöntöstään, rikkoo niiden munat ja tappaa toisinaan hautovan naaraan.

Puutarhojen pönttöihin pesii myös *kottarainen*, mutta täältä se tekee lentoretkiä pelloille ja niityille, jotka ovat sen oikeita ruokamaita. Etelä- ja Keski-Suomen puutarhoissa, koivulehdoissa ja rantalepi-

koissa pesii myös *kuhankeittäjä*, jonka pesä on vaakasuorassa oksahaarassa. Etelä-Hämeessäkin tapaa näitä lintuja sopivilla paikoilla kaikkialla.

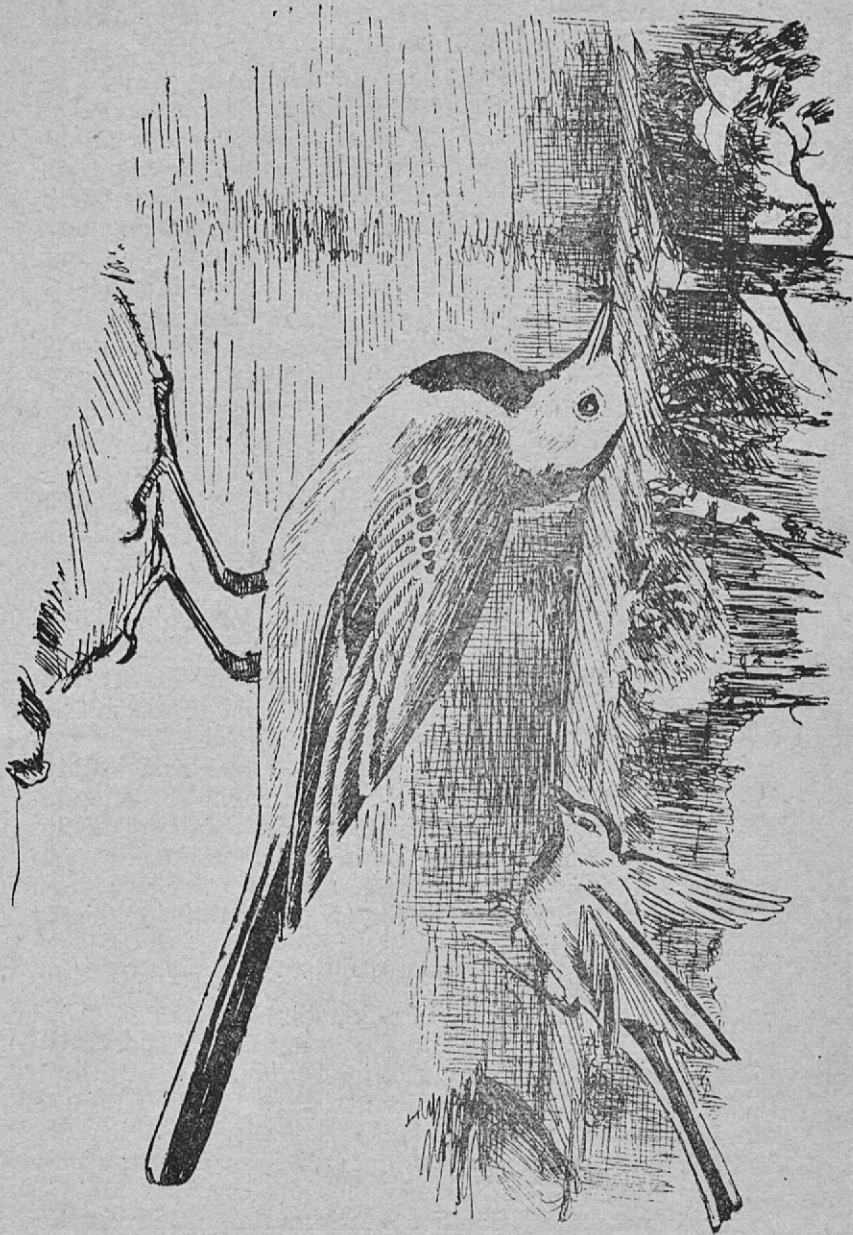
Räystäs- ja haarapääskyselä ovat kaikille tuttuja, joten ne eivät kaipaakaan enempää esittelyä. Niiden ruokaa ovat kaikenlaiset hyönteiset, joita ne lennossa pyydystävät. *Tervapääskynenkin* pesii usein kottaraisen pönttöön. Vielä pesii halkopinoihin ja rakennuksen nurkkauksiin *västäräkki* ja kiviaidan koloon *kivitasku*, jotka myös ovat hyönteissyöjiä.

Mutta puutarhoissamme on vielä koko joukko lajeja, jotka eivät tyydy yksinomaan hyönteisiin, toukkiin ja etanoihin, vaan syövät myös marjoja. On sitten varsinaisia siemensyöjiä, jotka poikasilleen ruokkivat hyönteisiä ja itsekin vaihteeksi syövät muutaman etanan ja lieron. Semmoisia ovat rastaat ja peipposet.

Hyvin tavallinen puutarhoissamme on *räkättirastas*, joka elää yhdyskunnissa ja joita toisinaan on liiankin monta. Niiden isoja, savesta ja korsista tehtyjä pesiä on omenapuissa, koivuissa, kuusissa ja katajapensaisissa. Toisinaan saattaa pistää vihaksi, kun rastas sopimattomalla käytöksellään ja räkätyksellään karkoittavat ihmisenkin pois puutarhastaan. Mutta sen ne tekevät ennen kaikkea *variksille*, *närhille* ja *harakoille*, jotka käyvät saalista puutarhassa norkoilemassa, munia ja poikasia ryöstämässä. Melullaan ne ilmaisevat muille linnuille lähestyvän vaaran ja ovat siis puutarhoissa varsin tarpeellisia. Mutta kun mansikat rupeavat kypsymään, alkavat rastaat puutarhoissa herkutella, ja jos mieli pitää niitä loitolla, täytyy turvautua peloittimiin, joihin rastaat kuitenkin pian tottuvat. Paitsi räkättirastaita, asustaa puutarhoissa ja läheisissä metsissä *punasiipirastas* ja *laulurastas*, jotka laulavat erittäin ihanasti.

Puutarhojen asukas on myös *pikkulepinkänen*, jolla on tapana pistää hyönteisiä piikkeihin kuolemaan. Eikä se tyydy ainoastaan hyönteisiin, vaan hätyyttelee myös pikkulintuja, hiiriä ja myyriä, joita myös on tavattu orapihlajan piikeistä. Pikkulinnut saattavat kyllä tottua sen läheisyyteen, eivätkä kaikki lepinkäiset pahoja olekaan, mutta jos muualta lentänyt lepinkäinen asettuu puutarhaan hetkeksi levähtämään, nostavat ne aika rähinän ja ilmaisevat oudosti ääntään suuttumustaan kuin kissalle.

V ä s t ä r ä k k i .

Istuutuessaan seipään nenässä levitettyä pyrstöään heiluttellen puolelle ja toiselle, on lepinkäinen totta tosiaan puutarhojemme kaunistus.

Siemensyöjiä on monta: *peippo*, *vihreäpeippo*, *vihreävarpunen*, *punavarpunen*, *kotivarpunen* ja *keltasirkku*. Ne ovat enimmäkseen hyviä laulajia ja tekevät paljon hyvää hävittämällä rikkaruohojen siemeniä. Pesänsä ne tekevät pensaisiin ja puihin sammalista, heinistä, jouhista, karvoista ja jäkälistä. Näistä on komea *punavarpunen* viime aikoina tullut yhä yleisemmäksi. Kun se istuu pienessä kirsikkapuussa tai viinimarjapensaassa ylimmällä oksalla ja viheltelee lyhyttä „hyyt-tia-tio”, kiintyy siihen huomio väkisinkin. *Punatulkin*, joka pesii metsän tiheikössä, saa usein nähkä kesälläkin puutarhassa ruokailemassa. Talvella se herkuttelee pihlajanmarjoilla ja siireenipensaalla litteillä siemenillä, joita se vahvalla nokallaan rutistaa sitkeistä kotahedelmistä.

Puutarhojen pönttöihin tekee myös *pikkutikka* pesänsä tai on se löytänyt lahossa omenapuussa sopivan piilopaikan. Usein puutarhoissa näkee myös *isotikan*, *hurmaatikan* ja *palokärjen*. Missä ne löytävät jonkin lahon oksan, siihen ne jäävät koputtamaan ja toukkia poimaan. Jos kaarnakuoriaiset ovat jonkun kuusen tai koi-vun tärvelleet, eivät tikat niitä rauhaan jätä, ennenkuin ovat ne kokonaan kuorineet. Täällä, samoin kuin metsissä, tikat hyödyttävät hävittämällä toukkia, jotka hyönteisiksi tultuaan voisivat jatkaa puiden tuhoamista

Isotikka pönttöönsä menossa.

laajoilla aloilla. Mutta pahaa tikat tekevät suurentamalla pesäpönttöjen aukkoja päästäksensä penkomaan pesän aineksia, joissa tavallisesti on paljon syöpäläisiä. Yhtenä ainoana talvena ne voivat tärvellä melkein kaikki pesäpöntöt, vaikka sen tekevät myös oravat, jotka tuppautuvat niihin nukkumaan. Paitsi toukkia, syö isotikka myös havupuiden siemeniä, menetellen niiden irrottamisessa seuraavaan tapaan. Nokassansa se kantaa irrottamansa kävyn, jonka se työntää jo sitä ennen koputtamaansa koloon, voidakseen paremmin sitä paloitella. Tuommoisia koloja tikka voi tehdä terveeseenkin puuhun, ja niistä pääsevät sienien itiöt tuhojansa tekemään.

Puutarhojemme lintuluettelo on lukijasta ehkä käynyt väsyttävän pitkäksi, mutta hyvä on tuntea lajit ja tietää niiden elintavat, jos mieli ryhtyä niitä suojelemaan. Rapolan puutarhassa Sääksmäessä pesi keväällä v. 1907 40 lintulajia, ja yksilöitä oli aika runsaasti. Jos voisimme laskea kaikki ne hyönteiset ja rikkaruohojen siemenet, jotka sinä kesänä joutuivat satojen lintujen vatsaan, olisivat nuo luvut varmaankin moninumeroiset. Mitä pahaa ne olisivatkaan saaneet aikaan ilman lintuja se on itsestään selvää.

Edellisestä olemme saaneet tietää kunkin lajin oleskelu- ja pesäpaikat. Toiset pitävät marja- ja ruusupensaista, toiset katajapensaista ja tiheistä kuusennäreistä. Monet lajit pesivät puihin, joko paksuun oksahaarukkaan tai vaakasuoralle oksalle. Mutta tiaiset, kirjosieppo, leppälintu, käenpiika, tikat ja pienet pöllöt pesivät lahopuihin ja pönttöihin, pajulintu, puutarinta ja kirvinen maahan joko pensaan juurelle, varpujen sekaan tai mättään kuppeeseen. Jos siis tahdomme houkuttaa lintuja puutarhoihimme hyödyksi kasveille ja huviksi itsellemme, tulee meidän pitää huolta siitä, että kullakin lajilla on sopivia pesäpaikkoja runsaasti tarjolla. Kertut viihtyvät siellä missä on tiheitä pensaita. Hedelmätarhat isoine omenapuineen ovat monien lintulajien oleskelupaikkoja. Mitä useampia puu- ja pensaslajeja puutarhoissamme on, sitä useampia lintulajeja niissä asustaa. Kovin siististä kasvitarhasta eivät linnut pidä, niillä ei ole siellä tarpeeksi turvallista. Jos puutarha on kyllin laaja, voidaan jokin nurkka pitää omissa oloissaan, antaa maahan pudonneet lehdet, lahot kannot ja puut olla paikoillaan. Tuommoiset ryteiköt ovat lintujen paraita piilopaikkoja, eikä nii-

hin kissakaan mene. Kuivien oksien katkeileminen ja lehtien rapina ilmaisevat linnuille lähestyvän vaaran, ja sen päätähden ne tuntevat olevansa turvassa. Joka kohlin eiis-tityssä tarhassa tarjoavat taajat istutukset ja vierekkäin kasvavat kuuset hyvän piilopaikan. Lahopuiden puutetta on koetettava korvata keinotekoisilla pesäpöntöillä. Niitä on saatavissa Eläinsuojelusyhdistyksiltä ja urheilukau-poista.*) Joukottain niitä valmistetaan nykyisin Kajaa-nissa, joiden tuotteita saadaan ainakin Helsingissä. Mutta pönttöjä voi kuka hyvänsä itsekin valmistaa hylkylau-doista. Ja sanottakoon vielä, että mitä huonompia ja la-hompia laudat ovat, sitä parempia pönttöjä niistä tulee. Ehdotamme että ne, jotka tahtovat itse linnunpönttöjä valmistaa, hankkisivat itselleen joitakin malleja. Yhdestä puusta koverretut pöntöt, joissa on irtokatot, ovat tieten-kin paraita, etenkin kun ontelot niissä ovat tarkkoja jäl-jennöksiä todellisuudesta, mutta neliskulmaisillakin, lau-doista tehdyillä pöntöillä saa hyviä tuloksia. Yleensä lin-nut eivät ole turhan tarkkoja kolon valinnassa, kunhan siinä vain on sopivan kokoinen reikä, jonka takana lintu tietää olevansa turvassa. — Kansakouluissa pitäisi oppi-laiden saada valmistaa joitakin pönttöjä opettajan anta-mien mittojen mukaan.

Pöntöt olisivat kiinnitettävät puihin jo hyvissä ajoissa ennenkuin linnut tänne saapuvat. Ja muutenkin pitäisi niiden saada tuulettua, joku kerta kastua ja taas kuivaa. On huomattu, että linnut mieluummin pesivät vanhaan harmaantuneseen pönttöön, kuin aivan uuteen. Kovin korkealle ei niitä pidä asettaa, paremmin niihin tulee asukkaita, jos ne ovat alempana, ja parempi niitä on sil-loin puhdistaakin. Vanhat roskat pitäisi jo syksyllä pois-taa syöpäläistenkin takia, eivätkä tikatkaan silloin innos-tuisi niitä rikkomaan. Joku lintulaji, esim. töyhtötiainen, pesii kuitenkin mieluummin 4—5 m. korkeudelle, joten muutaman pöntön voi panna ylemmäksi. Hyvä olisi myös kiinnittää pönttöjä läheisen metsän puihin, se kyllä pal-kitsee vaivan moninkertaisesti.

---

*) Ostamalla niitä Suomen Eläinsuojelusyhdistyksen yllä-pitämästä Eläinsuojelustoimistosta, jossa myös on suurin varasto (os. Helsinki, Aleksanterink. 13), tuetaan samalla myös leh-teämme.

Lintujen pesimispönttöjä, pääskysten pesiä, lintulautoja
y. m. sekä kaikkia eläinhoitovälineitä
saadaan edullisimmin

Eläinsuojelustoimistosta

HELSINKI, ALEKSANTERINK. 13.
PUH. 26 906.

FORSBÄCK, K. A.

RAUTAKAUPPA
~~~~ FREDRIKINK. 29 ~~~~

SUOSITELLAAN

Instrumentarium

HELSINKI WIIPURI
Mikonk. 3. Aleksanterink. 10.

ELÄINLÄÄKINTÄINSTRUMENTTEJA.
